

Капітула Сергій, Прохоров Олександр. Правовий аспект захищеності підприємства при забезпеченні його фінансової та економічної безпеки. *Економічний дискурс*. 2026. Випуск 1. С. 324-336.

DOI: <https://doi.org/10.36742/2410-0919-2026-1-30>

УДК 346.9 : 336.1 : 330.341

JEL Classification K22, G32, D81

Капітула Сергій

кандидат економічних наук, доцент, доцент
кафедри фінансів суб'єктів господарювання та інноваційного розвитку
Криворізький національний університет
Кривий Ріг, Україна

E-mail: sergkapitula@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9075-2561

Прохоров Олександр

аспірант кафедри менеджменту і адміністрування
Криворізький національний університет
Кривий Ріг, Україна

E-mail: aprokhorov85@gmail.com

ORCID: 0009-0002-5289-8177

ПРАВОВИЙ АСПЕКТ ЗАХИЩЕНОСТІ ПІДПРИЄМСТВА ПРИ ЗАБЕЗПЕЧЕННІ ЙОГО ФІНАНСОВОЇ ТА ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ

Анотація

Вступ. В умовах воєнного стану, цифровізації економіки та посилення правової турбулентності юридична захищеність підприємства трансформується у ключовий елемент забезпечення його фінансової та економічної безпеки. Зростання кількості рейдерських загроз, блокування фінансових операцій та ускладнення процедур судового захисту формують необхідність переходу від реактивної моделі юридичного супроводу до системи превентивного правового комплаєнсу. Особливої актуальності набуває використання цифрових інструментів верифікації та моніторингу прав власності для мінімізації фінансових втрат і забезпечення інституційної стійкості суб'єктів господарювання.

Методи. Методологічну основу дослідження становлять системний підхід, методи економіко-статистичного аналізу, компаративного дослідження та логіко-структурного моделювання. Для оцінювання рівня впорядкованості правового середовища використано апарат інформаційної ентропії, а для кількісної оцінки ефективності цифрових інструментів захисту – авторський інтегральний показник результативності цифрового захисту. Інформаційну базу дослідження сформували статистичні дані щодо рейдерства, податкового тиску та судового захисту підприємств в Україні за 2021–2025 роки.

Результати. У результаті дослідження розроблено методичний інструментарій забезпечення правової захищеності підприємства, заснований на принципі превентивного юридичного комплаєнсу. Виявлено «процесуальну пастку», що зумовлює низьку ефективність судового відновлення активів підприємств. Запропоновано алгоритм двоконтурного захисту, який поєднує фінансово-податковий та майново-титульний контури безпеки. Обґрунтовано доцільність використання Blockchain-технологій, цифрового моніторингу та AI-інструментів для мінімізації юридичних ризиків, захисту активів і забезпечення фінансової стійкості підприємства.

Перспективи. Подальші дослідження доцільно спрямувати на інтеграцію інструментів правового комплаєнсу в ERP-системи підприємств, розвиток моделей цифрового моніторингу юридичних ризиків та формування адаптивних механізмів бюджетування системи економічної безпеки.

Ключові слова: правова захищеність, фінансова безпека, економічна безпека, рейдерство, комплаєнс, Blockchain, юридичний ризик, захист активів.

Вступ.

Сучасні умови здійснення фінансово-господарської діяльності суб'єктами господарювання характеризуються високим рівнем правової турбулентності та динамічною зміною векторів загроз у період 2021–2025 років. В умовах воєнного стану та цифрової трансформації економіки традиційні механізми забезпечення безпеки втрачають свою дієвість, поступаючись місцем новим формам «алгоритмічного тиску» та інтелектуальним схемам рейдерства.

Актуальність теми зумовлена критичним зростанням правових ризиків, що загрожують фінансовій та економічній безпеці українських підприємств у період 2021–2025 років. В умовах воєнного стану та цифрової трансформації традиційні методи захисту активів втрачають ефективність, що підтверджується низькою результативністю судового відновлення прав власності. Необхідність протидії «алгоритмічному тиску» фіскальних органів та інтелектуальним схемам рейдерства потребує розроблення нових методичних підходів. Юридична захищеність трансформується у базовий елемент стратегічного управління, забезпечуючи інституційну стійкість підприємства та недоторканність його фінансового капіталу в умовах правової турбулентності.

Важливість даного дослідження полягає у тому, що юридична захищеність трансформується у базовий елемент стратегічного управління, забезпечуючи інституційну стійкість підприємства та недоторканність його фінансового капіталу. Високий рівень правових гарантій не лише мінімізує збитки від деструктивних впливів, а й виступає вирішальним фактором збереження інвестиційної привабливості та довіри міжнародних партнерів. Безпечне правове середовище стає фундаментом для сталого розвитку бізнесу в умовах правової турбулентності та глобальних економічних викликів.

Аналіз останніх досліджень та публікацій.

Дослідження правового аспекту захищеності підприємства у контексті фінансово-економічної безпеки характеризується багатоаспектністю та інтеграцією знань з різних галузей. Підняту у статті проблематику забезпечення фінансової та економічної безпеки підприємства досліджувало декілька провідних вчених, наукові праці яких зосереджено на стику права та економіки та органічному їх поєднанні.

Теоретичний фундамент дослідження закладено у працях О. Барановського [5], який комплексно розглянув методику оцінки фінансової безпеки, та Т. Васильціва [6; 7], який визначив стратегічні механізми зміцнення економічної стійкості. Вчені доводять, що правовий захист є «зовнішньою оболонкою», яка гарантує стабільність фінансових показників, а будь-яка фінансова вразливість починається з прогалин у правовому оформленні власності чи правочинів [15; 16; 22; 23].

Дослідження О. Костусяка [13] та В. Петкова [18] присвячені юридичним механізмам протидії рейдерству та незаконному вилученню активів, що безпосередньо впливає на економічну безпеку.

Питання юридичного супроводу фінансових операцій та мінімізації податкових ризиків досліджували Н. Реверчук [20] та Л. Седелікова [21]. Зокрема, вони акцентують увагу на тому, що фінансова захищеність підприємства безпосередньо залежить від легітимності схем податкового

планування та якості правового аудиту контрагентів. Вони розглядають правовий аспект через призму фінансового моніторингу та податкового планування, вказуючи на те, що юридична чистота фінансових операцій є основою захищеності. Дослідження О. Кириченка [11] доповнюють цей напрям концепцією «правового комплаєнсу» як інструменту запобігання фінансовим санкціям.

Юридичні аспекти захисту титулу власності та протидії недружнім поглинанням висвітлено у працях Г. Козаченко [12] та Ю. Погорелова [19]. Автори підкреслюють, що економічна безпека нівелюється, якщо юридичні механізми захисту активів є вразливими до рейдерських атак або неправомірного відчуження майна через судові рішення.

Внесок В. Ліпкана [14] у розвиток безпекознавства дозволяє розглядати правову захищеність як інституційне середовище, що формує правила гри для суб'єктів господарювання. Дослідження В. Мунтіяна [17] акцентують увагу на ролі нормативно-правового забезпечення у формуванні національної економічної безпеки, що має прямий вплив на рівень мікроекономічного захисту підприємств.

Праці сучасних дослідників, таких як О. Захарова [9], О. Кендюхов [10], фокусуються на правовій охороні інтелектуальної власності та нематеріальних активів як фінансово значущих ресурсів. У свою чергу, А. Гриненко [8] розглядає юридичну захищеність у контексті цифровізації фінансових відносин та використання смарт-контрактів.

Мета.

Метою статті є теоретичне обґрунтування та розроблення методичного інструментарію посилення правової захищеності підприємства як базового детермінанта його фінансової та економічної безпеки. Дослідження спрямоване на мінімізацію юридичних ризиків і подолання «процесуальної пастки» шляхом впровадження превентивного комплаєнсу, що забезпечує недоторканність активів та інституційну стійкість суб'єктів господарювання в умовах правової турбулентності.

Для досягнення поставленої мети у статті визначено та розв'язано такі основні завдання:

- дослідити теоретичний зміст та еволюцію категорії «правова захищеність підприємства» у синергії з його фінансовою та економічною безпекою;
- проаналізувати динаміку кримінальних та адміністративних загроз активам бізнесу в Україні за період 2021–2025 років, виявивши ключові тенденції «процесуальної пастки»;
- визначити роль превентивного юридичного комплаєнсу у подоланні негативних наслідків фіскального тиску та алгоритмічного блокування фінансових операцій;
- обґрунтувати механізм трансформації юридичних ризиків у прямі фінансові втрати підприємства на основі аналізу судової статистики;
- розробити багаторівневий алгоритм правової захищеності, що поєднує майновий та фінансовий контури захисту капіталу суб'єктів господарювання;
- сформулювати практичні рекомендації щодо впровадження системи «юридичного імунітету» для забезпечення довгострокової економічної стійкості підприємства;
- оцінити ефективність сучасних цифрових інструментів верифікації прав власності як засобів антирейдерського захисту в умовах воєнного стану.

Методологія дослідження.

Методологічну основу дослідження становить поєднання системного, інституційного та ризик-орієнтованого підходів до аналізу правової захищеності підприємства в контексті забезпечення його фінансової та економічної безпеки. Системний підхід дозволив розглядати юридичну захищеність як інтегровану складову загальної системи стратегічного управління підприємством, що поєднує правові, фінансові, інформаційні та організаційні механізми захисту активів і капіталу. Інституційний підхід використано для дослідження впливу правового середовища, державного регулювання та цифровізації реєстраційних процедур на рівень економічної стійкості

суб'єктів господарювання.

У процесі дослідження застосовано комплекс загальнонаукових і спеціальних методів наукового пізнання. Метод аналізу та синтезу використано для узагальнення наукових підходів до трактування категорій «правова захищеність», «фінансова безпека» та «економічна безпека підприємства». Метод економіко-статистичного аналізу застосовано для дослідження динаміки рейдерських загроз, податкового тиску та результативності судового захисту суб'єктів господарювання в Україні у 2021–2025 роках. Компаративний аналіз дозволив оцінити ефективність традиційних реактивних моделей юридичного захисту, порівняно з превентивними комплаєнс-механізмами.

Для формалізації рівня впорядкованості правового середовища використано апарат інформаційної ентропії, що дозволило оцінити ступінь правової невизначеності та її вплив на фінансову стійкість підприємства. Метод логіко-структурного моделювання застосовано для побудови алгоритму двоконтурного правового захисту, який поєднує фінансово-податковий та майново-титульний контури безпеки. Для кількісного оцінювання ефективності цифрових інструментів захисту розроблено інтегральний показник результативності цифрового захисту, що базується на індикаторах швидкості реагування, бар'єрності системи та доказової сили цифрових даних.

Інформаційну базу дослідження становили статистичні дані Офісу Генерального прокурора України, Міністерства юстиції України, Державної податкової служби України, аналітичні матеріали OpenDatabot, а також наукові праці вітчизняних і зарубіжних дослідників у сфері економічної безпеки, юридичного комплаєнсу, антирейдерського захисту та цифровізації правових процесів.

Запропонований методологічний підхід дозволив комплексно дослідити механізми забезпечення правової захищеності підприємства, оцінити вплив юридичних ризиків на фінансову стійкість суб'єктів господарювання та обґрунтувати доцільність використання превентивних цифрових інструментів захисту в умовах правової турбулентності.

Результати.

Аналіз статистичних даних щодо рейдерського захоплення активів вітчизняних суб'єктів господарювання за період 2021–2025 рр. [1-4] дозволив виявити критичний розрив між процесуальними діями правоохоронних органів та фактичним відновленням прав власності суб'єктів господарювання. Слід зауважити, що показник «справи, скеровані до суду» (який у 2025 році становив лише 31,5% від загальної кількості відкритих проваджень) відображає виключно етап передачі обвинувального акту, а не кінцеве судове рішення чи повернення активів законному власнику. Детально динаміку кількості відкритих кримінальних проваджень та кількості справ, скерованих до суду, наведено на рис. 1.

У контексті фінансової та економічної безпеки це означає, що понад 70% підприємств-жертв залишаються у стані «правової невизначеності» на етапі досудового розслідування, коли активи часто заблоковані або вже виведені через ланцюг перепродажів.

Навіть успішний розгляд кримінальної справи в суді не гарантує автоматичного повернення активів, оскільки відновлення титулу власності зазвичай потребує паралельних і тривалих процесів у господарських судах для скасування незаконних реєстраційних записів.

Статистичний аналіз за 2021–2025 роки (рис. 1) виявив системну вразливість правової захищеності підприємств. Якщо у 2021 році рейдерство мало характер відкритих корпоративних війн, то у 2025 році загрози трансформувалися у приховані юридичні маніпуляції з документами. Найбільш загрозливим показником є те, що протягом усього п'ятирічного періоду в середньому менше 30% кримінальних проваджень щодо зазіхань на активи підприємств доходять до судового розгляду. Це перетворює фінансову безпеку на «заручника» тривалих процесуальних процедур, де реальне повернення майна затягується на роки.

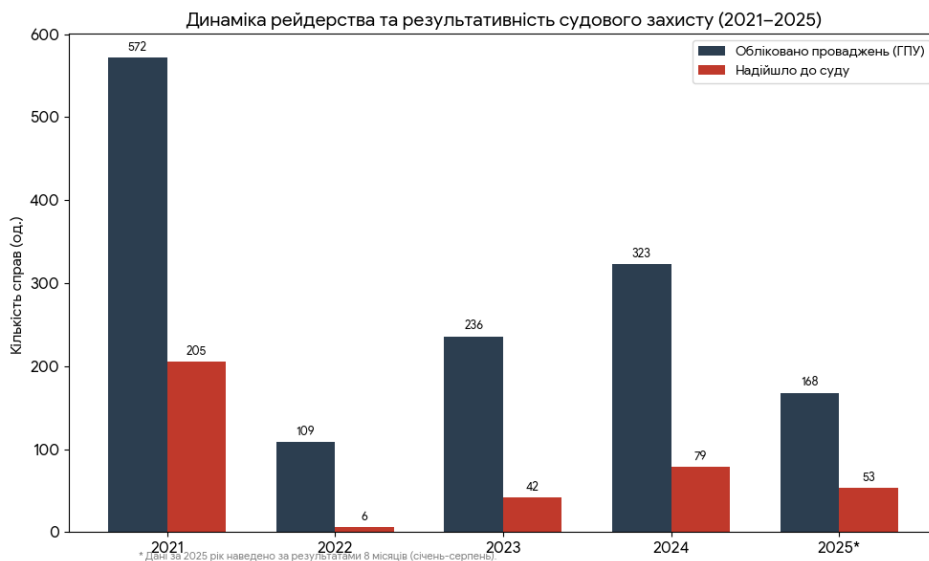

Рис. 1. Динаміка рейдерства та результативність судового захисту*

*Джерело: сформовано авторами.

Таким чином, у 2025 році єдиним дієвим засобом захищеності стає не судовий активізм, а превентивний антирейдерський аудит та цифрова верифікація титулів власності, що блокують юридичні ризики на етапі їх зародження.

Аналіз показників правової захищеності за останні п'ять років дозволяє виділити три ключові тенденції, що безпосередньо впливають на фінансову та економічну безпеку підприємств:

1. Динаміка рейдерських атак (ст. 205-1, 206-2 ККУ):

- 2021 рік (базовий): Зафіксовано 577 кримінальних проваджень. Це був піковий рік корпоративних конфліктів, де основна боротьба точилася у правовому полі.
- 2022 рік (шоковий): Різке падіння до 109 справ. Це зумовлено закриттям державних реєстрів у перші місяці повномасштабного вторгнення та запровадженням жорстких нотаріальних обмежень.
- 2023–2024 роки (адаптація): Поступове зростання активності — до 323 справ у 2024 році. Основний акцент змістився на підробку документів (74% справ), що вказує на перехід рейдерів до «інтелектуальних» схем.
- 2025 рік (поточний стан): Зафіксовано 168 справ (дані за січень–серпень). Прогнозується загальне річне зниження кількості атак на 30–35%, порівняно з минулим роком, що пояснюється посиленням цифрового захисту реєстрів.

2. Ефективність судового захисту (справи, передані до суду з обвинувальним актом):

- 2021 р.: до суду надійшло 36% справ.
- 2022 р.: критичне падіння до 5,5% (параліч системи).
- 2023–2024 рр.: стабілізація на рівні 24–28%.
- 2025 р.: показник зріс до 31,5%.

Незважаючи на позитивну динаміку в 2025 році, близько 70% справ про рейдерство залишаються на етапі досудового розслідування без процесуального фіналу.

3. Фіскально-процесуальний тиск на бізнес:

- Виконавчі провадження: У 2024–2025 роках кількість стягнень з бізнесу за ініціативою державних органів зростає на 35%, порівняно з 2021 роком. Це створює юридичну загрозу

блокування рахунків, що є критичним для фінансової безпеки.

- Шахрайство (ст. 190 ККУ): 2024 рік став рекордним за останні 12 років – понад 43 тис. справ. У 2025 році тенденція зберігається, причому лише 18% справ доходять до суду.

Динаміка фіскального тиску та результативності судового захисту вітчизняних суб'єктів господарювання наведено на рис. 2.

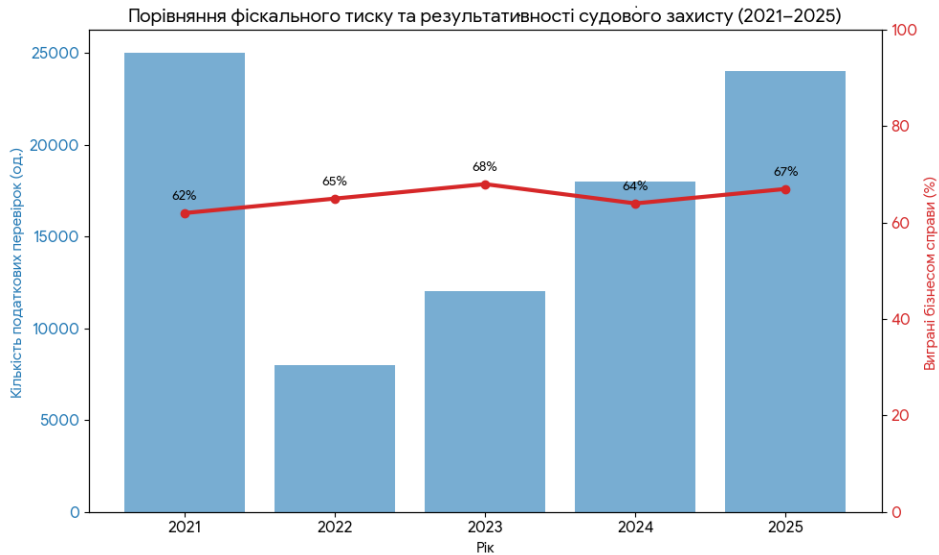

Рис. 2. Динаміка фіскального тиску та результативності судового захисту*

*Джерело: сформовано авторами.

Графік чітко відображає ефект «відкладеного тиску». Після спаду у 2022 році, спричиненого мораторієм, у 2025 році кількість перевірок повертається до довоєнних показників (прогнозовано понад 24 тис. перевірок усіх типів).

Незважаючи на зростання кількості перевірок, показник виграних бізнесом справ у судах залишається стабільно високим – на рівні 67% у 2025 році. Це означає, що дві з трьох спроб податкової накласти штрафні санкції визнаються судом неправомірними.

Високий відсоток скасування податкових повідомлень-рішень (ППР) підтверджує, що фіскальні органи часто діють формально, а правова захищеність підприємства в суді є ефективною, хоча й ресурсомісткою. Це обґрунтовує необхідність превентивного юридичного аудиту, який дозволяє уникнути перевірки або виграти її ще на етапі надання заперечень до акта.

Трансформація податкового адміністрування у період 2021–2025 рр. призвела до появи нового специфічного ризику – алгоритмічного тиску на фінансову систему підприємства. Система моніторингу критеріїв оцінки ризиків стала інструментом, що реалізує принцип «презумпції винуватості» платника податків.

Ключові аспекти впливу на безпеку:

1. Заморожування оборотного капіталу: Блокування податкових накладних призводить до вилучення коштів з обороту підприємства. Оскільки покупець втрачає право на податковий кредит, це спричиняє дефіцит ліквідності та порушує графіки фінансових розрахунків, що є прямою загрозою фінансовій безпеці.

2. Репутаційні ризики та розрив партнерств: Присвоєння підприємству статусу «ризикового» у 2024–2025 рр. автоматично робить його токсичним для контрагентів. Це призводить

до розірвання стратегічних контрактів та втрати ринкових позицій, що нівелює зусилля щодо забезпечення економічної стійкості.

3. Перевантаження юридичної служби: Статистика, згідно з якою 67% рішень ДПС скасовуються судами, свідчить про те, що підприємства змушені витратити значні ресурси на «реактивний» правовий захист. Це відволікає капітал від інноваційного розвитку на користь процесуальної боротьби.

Такий стан справ підтверджує тезу автора, що юридична захищеність підприємства не може обмежуватися реактивними заходами (позовною роботою). В умовах, коли шлях від відкриття провадження до реального повернення активу може тривати роками, єдиний ефективний інструмент захищеності підприємства в податковій сфері має базуватися на превентивних діях:

- *Податковий комплаєнс-аудит*: перевірка операцій на відповідність алгоритмам системи моніторингу критеріїв оцінки ризиків до моменту реєстрації накладних.
- *Формування «цифрового досьє»*: автоматизований збір доказів реальності операцій (ТНН, сертифікати, складські документи) для миттєвого реагування на запити контролюючих органів.

На основі проведеного аналізу розроблено авторський алгоритм правового забезпечення захищеності підприємства. Ключовою особливістю алгоритму є перенесення акценту з пост-реактивних дій (судового захисту) на Етап 1 та Етап 2 (превентивні заходи) (рис. 3).

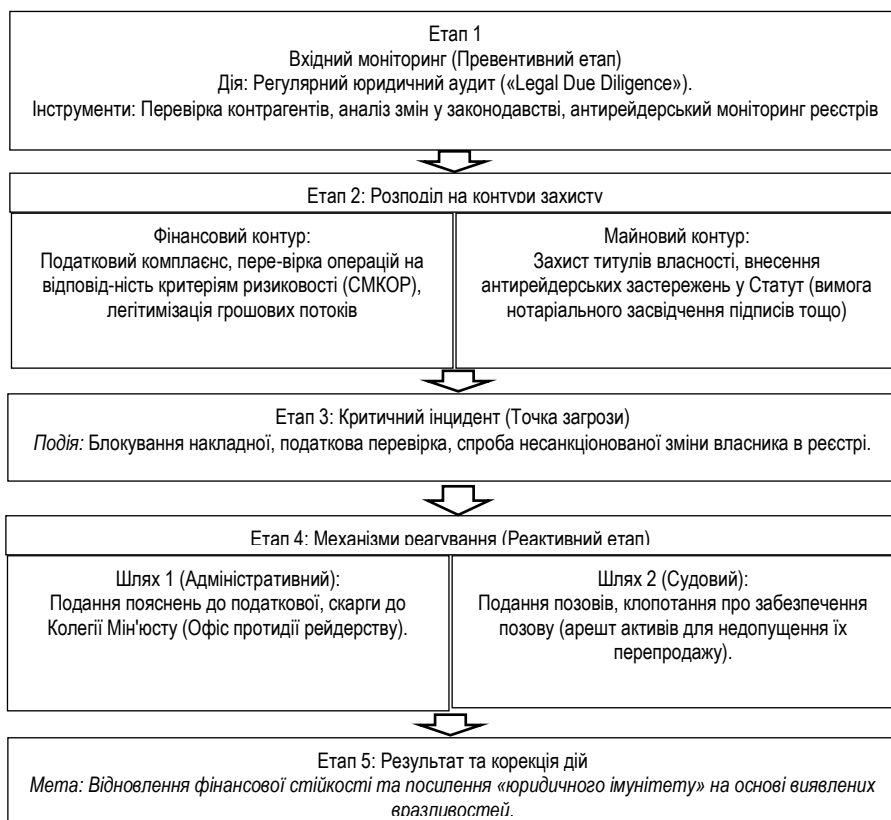

Рис. 3. Схематичний алгоритм забезпечення правової захищеності суб'єктів господарювання*

*Джерело: сформовано авторами.

На відміну від традиційних моделей, даний алгоритм передбачає паралельне функціонування двох контурів захисту:

Фінансовий контур: орієнтований на податковий комплаєнс та юридичну перевірку транзакцій для уникнення блокувань СМКОР.

Активний контур: спрямований на моніторинг титулів власності в реєстрах та антирейдерське структурування статутних документів.

Використання такої моделі дозволяє підприємству не лише вигравати 67% справ у судах, а й мінімізувати саму ймовірність виникнення юридичних спорів, що критично важливо для збереження фінансової стійкості в умовах воєнного та післявоєнного часу.

Нами запропоновано алгоритм забезпечення правової захищеності, що базується на принципі двоконтурного превентивного контролю.

Перший контур (фінансово-податковий) спрямований на мінімізацію ризиків зупинки реєстрації податкових накладних, що, як свідчить статистика 2021–2025 рр., є критичним для ліквідності підприємства.

Другий контур (титульно-майновий) забезпечує юридичну недоторканність активів через систему раннього сповіщення про реєстраційні дії.

Особливістю алгоритму є пріоритетність адміністративних методів захисту на ранніх стадіях конфлікту, що дозволяє уникнути тривалих судових розглядів, ефективність яких (згідно з проведеним аналізом) залишається на рівні 30–31% у 2025 році».

Для забезпечення достатнього рівня фінансової та економічної безпеки, безумовно, головну роль повинна відігравати держава шляхом використання найбільш сприятливих для бізнесу відповідних механізмів. Однак, на жаль, на сьогодні такі механізми не діють на повну силу, а тому кожен суб'єкт господарювання повинен докладати максимум зусиль для забезпечення збереження власних активів, не чекаючи глобальних державних реформ.

Для забезпечення фінансової та економічної безпеки керівництву підприємства рекомендовано впровадити таку систему внутрішніх інструментів:

1. Юридичне «закриття» корпоративної структури.

Внесення антирейдерських застережень у Статут, закріплення вимоги, що будь-які зміни до Статуту або складу учасників здійснюються виключно за умови нотаріального засвідчення підписів на документах на спеціальних бланках. Встановлення вимоги щодо одночасної присутності. Прописати в установчих документах, що зміна директора або власника часток можлива лише за фізичної присутності всіх учасників (або через верифікацію відеозв'язку), що ускладнює дистанційні маніпуляції з документами.

2. Використання комерційних сервісів цифрового моніторингу. Налаштування «SMS-Маяк» та аналогічних сервісів (YouControl, Opendatobot): це внутрішнє рішення підприємства (вартість якого є операційною витратою), що дозволяє юридичній службі реагувати на будь-які реєстраційні дії протягом 15–30 хвилин (замість тижнів, коли власник дізнається про крадіжку активу випадково).

3. Двофакторна верифікація фінансових операцій.

Цифрова печатка для банку: обмеження доступу до клієнт-банку за допомогою фізичних токенів або біометричної автентифікації.

Впровадження внутрішнього комплаєнс-фільтра: використання автоматизованих систем (наприклад, з елементами ШІ) для перевірки контрагентів на «ризиковість» за 2025 параметрами до моменту підписання контракту. Це запобігає блокуванню накладних податковою.

4. Створення «незалежного цифрового архіву» (Shadow Ledger). Блокчейн-фіксація внутрішніх наказів та прав: використання хмарних сховищ із хешуванням даних (наприклад, сервіси типу Stampery або власні рішення на базі Private Blockchain). Це дозволяє підприємству мати неспростовний доказ того, що конкретний наказ чи протокол існував саме в такому вигляді на певну дату, навіть якщо оригінал у реєстратора було підроблено.

Запропоновані рекомендації дозволяють підприємству сформувати автономний контур

правової захищеності. На відміну від державної системи, яка є інертною, внутрішні інструменти (антирейдерські застереження, цифрові сервіси моніторингу та комерційні блокчейн-рішення для фіксації прав) дозволяють скоротити час реакції на загрозу з декількох днів до лічених хвилин. Це критично важливо для збереження фінансової стійкості, оскільки превентивне блокування неправомірної дії коштує підприємству у 15–20 разів дешевше, ніж подальше відновлення активів через судову систему.

Для оцінки ефективності запропонованих заходів та системи забезпечення захищеності підприємства при забезпеченні його фінансової та економічної безпеки запропоновано механізм оцінки, який базується на бальній системі та розрахунку інтегрального показника захищеності.

Механізм передбачає розрахунок Коефіцієнта результативності цифрового захисту (E_{res}), що базується на трьох групах індикаторів:

1. Оцінка часового лагу реакції (індикатор швидкості виявлення загрози I_{time}). Визначає здатність системи миттєво виявляти загрозу. Оцінюється в балах за наступною градацією:

✓ 3 бали: Автоматичне сповіщення (SMS/Push) надходить протягом 10–15 хвилин після реєстраційної дії.

✓ 2 бали: Сповіщення надходить протягом робочого дня.

✓ 1 бал: Зміни виявляються під час планового моніторингу (раз на тиждень).

✓ 0 балів: Моніторинг відсутній.

2. Оцінка бар'єрності (непроникності) системи (індикатор складності подолання бар'єрів захищеності) I_{bar}). Визначає складність подолання юридичних та цифрових перешкод для рейдера. Бальна оцінка:

✓ 3 бали: Використовуються Blockchain-архіви документів + статутні обмеження (нотаріальне посвідчення).

✓ 2 бали: Використовується лише КЕП на токенах та стандартні статутні обмеження.

✓ 1 бал: Захист обмежений лише стандартною пароллюною системою.

3. Оцінка доказової сили (індикатор доказової сили зібраних даних I_{evid}). Визначає можливість використання даних системи у суді чи Міні'юсті для повернення активу. Бальна оцінка:

✓ 3 бали: Наявність цифрового сліду (Hash-суми), який неможливо підробити заднім числом.

✓ 2 бали: Наявність логів системи та електронного листування.

✓ 1 бал: Лише паперові копії документів.

Для комплексної оцінки стану захищеності пропонується використовувати наступний інтегральний показник:

$$E_{res} = \frac{\sum(I_{time} + I_{bar} + I_{evid})}{9} \cdot 100\%$$

Інтерпретація результатів:

85–100% (Висока ефективність): Підприємство має «цифровий імунітет». Ризик успішного рейдерського захоплення мінімальний.

50–84% (Середня ефективність): Система захисту дієва, але потребує впровадження превентивних Blockchain-архівів або автоматизації сповіщень.

Нижче 50% (Критичний рівень): Підприємство юридично вразливе. Фінансова безпека під загрозою.

Запропонований механізм оцінювання дозволяє менеджменту підприємства перевести якісні характеристики захищеності у кількісні показники. На відміну від загальнодержавних рейтингів, цей інструментарій орієнтований на внутрішній аудит економічної безпеки.

Застосування формули інтегрального показника (E_{res}) дає змогу виявити «вузькі місця» у системі захисту активів ще до моменту виникнення реальної загрози. Умова воєнного стану вимагає, щоб показник (I_{time}) був пріоритетним, оскільки швидкість виявлення несанкціонованого

втручання в умовах обмеженого доступу до правосуддя є вирішальним фактором збереження фінансової стійкості суб'єкта господарювання.

Висновки і перспективи.

Проведене дослідження правового аспекту захищеності підприємства в системі забезпечення його фінансової та економічної безпеки дозволило сформулювати такі висновки:

- Обґрунтовано теоретичну сутність правової захищеності, яка в сучасних умовах трансформувалася з формальної відповідності нормам права у активний «юридичний імунітет». Встановлено, що для підприємства захищеність є превентивним бар'єром, який мінімізує «вартість юридичного ризику» та запобігає втраті активів через процесуальні чи фіскальні маніпуляції.

- На основі ретроспективного аналізу (2021–2025 рр.) виявлено «процесуальну пастку», яка полягає у критичному розриві між кількістю правопорушень та результативністю судового захисту. Оскільки лише 31,5% справ про рейдерство доходять до суду, а реальне повернення майна затягується на роки, традиційна реактивна модель захисту визнана малоефективною для фінансової стійкості бізнесу.

- Ідентифіковано ключові загрози фінансовій безпеці, серед яких домінують «алгоритмічний тиск» податкових органів (блокування накладних) та інтелектуальні схеми рейдерства через підроблення цифрових титулів власності. Доведено, що дві з трьох спроб фіскального тиску скасовуються судами, що підтверджує необхідність зміщення акценту на досудовий правовий комплаєнс.

- Розроблено прикладний алгоритм та механізм оцінювання ефективності захищеності на рівні підприємства. Запропонований інтегральний показник, що базується на індикаторах швидкості, бар'єрності та доказової сили, дозволяє менеджменту кількісно виміряти рівень безпеки та впровадити цифрові інструменти верифікації (Blockchain, AI-моніторинг) для блокування загроз на етапі їх зародження.

Подальші наукові дослідження мають бути спрямовані на:

- розробку корпоративних стандартів «цифрової гігієни», що включатимуть внутрішні регламенти поведінки з електронними підписами, токенами та доступом до державних реєстрів для мінімізації ризиків внутрішнього шахрайства;

- створення адаптивних моделей бюджетування юридичної безпеки, які дозволять менеджменту розраховувати оптимальний обсяг інвестицій у превентивні цифрові інструменти (Blockchain-архіви, AI-моніторинг), порівняно з потенційними фінансовими втратами від юридичних загроз;

- інтеграції інструментів правового комплаєнсу в ERP-системи підприємства для автоматичного блокування ризикових операцій та контрагентів ще на етапі укладання контрактів, що дозволить уникнути зупинки фінансових потоків контролюючими органами;

- дослідження механізмів формування страхових резервів на випадок тривалих судових спорів, що забезпечить фінансову «подушку» підприємства на період тимчасового блокування активів або рахунків.

Список використаних джерел

1. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень–грудень 2021–2024 рр. та січень–серпень 2025 р. URL: gp.gov.ua. (дата звернення: 25.02.2026).
2. Звіт про рейдерство та тиск на бізнес в Україні (2021–2025). URL: opendatabot.ua. (дата звернення: 10.03.2026).
3. Звіт про роботу Колегії з розгляду скарг у сфері державної реєстрації (Офіс протидії рейдерству) за 2021–2025 рр. URL: minjust.gov.ua. (дата звернення: 25.02.2026).
4. Показники роботи системи моніторингу критеріїв оцінки ризиків (СМКOP) та динаміка податкових перевірок за 2021–2025 рр. URL: tax.gov.ua. (дата звернення: 25.02.2026).
5. Барановський О. І. Фінансова безпека в Україні (методологія оцінки та механізми забезпечення) :

монографія. Київ : КНТЕУ, 2004. 759 с.

6. Васильців Т. Г. Економічна безпека підприємства: стратегія та механізми зміцнення : монографія. Львів : Арал, 2008. 384 с.

7. Васильців Т. Г., Волошин В. І., Бойкевич О. Р., Каркавчук В. В. Фінансова безпека підприємства: підходи до оцінки та механізми забезпечення : навч. посіб. Львів : Ліга-Прес, 2012. 386 с.

8. Гриненко А. М. Економіка знань та трансформація соціально-трудоких відносин. *Соціально-трудокі відносини: теорія та практика*. 2014. №1. С. 7–13.

9. Захаров О. І. Правове забезпечення економічної безпеки підприємства. *Вчені записки Університету «КРОК»*. 2018. Вип. 4 (52). С. 45–53.

10. Кендюхов О. В. Економіко-правові аспекти захисту інтелектуального капіталу підприємства. *Економіка та право*. 2018. №2. С. 45–52.

11. Кириченко О. А. Управління економічною безпекою суб'єктів господарювання : монографія. Київ : Крок, 2015. 428 с.

12. Козаченко Г. В. Економічна безпека підприємства: сутність та механізм забезпечення. *Економіка та управління*. 2013. №2. С. 12–18.

13. Костусяк О. М. Правові аспекти захисту власності від рейдерства в Україні. *Юридичний часопис*. 2017. №4. С. 112–119.

14. Ліпкан В. А. Безпекознавство : навч. посіб. Київ : Вид-во Європ. ун-ту, 2003. 208 с.

15. Марченко О. М. Правові основи фінансової безпеки суб'єктів господарювання в Україні. *Правовий часопис*. 2019. №3. С. 112–118.

16. Мельник П. В. Фінансова безпека України: стан та перспективи забезпечення. *Збірник наукових праць Національної академії ДПС України*. 2012. № 1. С. 15–22.

17. Мунтіян В. І. Економічна безпека України : монографія. Київ : КВІЦ, 1999. 464 с.

18. Петков В. П. Правове забезпечення економічної безпеки України. *Право і безпека*. 2015. №2. С. 34–40.

19. Погорелов Ю. С. Економічна безпека підприємства: теоретико-методологічні основи : монографія. Луганськ : Вид-во СНУ ім. В. Даля, 2010. 300 с.

20. Реверчук Н. Й. Управління економічною безпекою підприємства : монографія. Львів : ЛБІ НБУ, 2004. 128 с.

21. Седелікова Л. В. Юридичні аспекти фінансової безпеки суб'єктів господарювання. *Право та інноваційне суспільство*. 2021. №1 (16). С. 88–93.

22. Ситник Г. П. Державне управління у сфері національної безпеки (теоретико-методологічні засади) : монографія. Київ : НАДУ, 2004. 408 с.

23. Франчук В. І. Організація системи економічної безпеки підприємства : навч. посіб. Львів : Львівський державний університет внутрішніх справ, 2016. 288 с.

Статтю отримано: 28.02.2026 / Рецензування 15.04.2026 / Прийнято до друку: 30.04.2026

Serhii Kapitula

Ph.D. in Economics, Associate Professor, Associate Professor
Department of Finance of Business Entities and Innovative Development
Kryvyi Rih National University
Kryvyi Rih, Ukraine

E-mail: sergkapitula@gmail.com

ORCID: 0000-0001-9075-2561

Oleksandr Prokhorov

Ph.D. Student
Department of Management and Administration
Kryvyi Rih National University
Kryvyi Rih, Ukraine

E-mail: aprokhorov85@gmail.com

ORCID: 0009-0002-5289-8177

THE LEGAL ASPECT OF ENTERPRISE PROTECTION IN ENSURING ITS FINANCIAL AND ECONOMIC SECURITY

Abstract

Introduction. Under conditions of martial law, economic digitalization, and increasing legal turbulence, the legal protection of an enterprise is transforming into a key element in ensuring its financial and economic security. The increasing prevalence of corporate raiding threats, the blocking of financial operations, and the growing complexity of judicial protection procedures necessitate a transition from a reactive model of legal support to a system of preventive legal compliance. Of particular relevance is the use of digital tools for the verification and monitoring of property rights in order to minimize financial losses and ensure the institutional resilience of business entities.

Methods. The methodological basis of the study includes a systemic approach, methods of economic-statistical analysis, comparative research, and logical-structural modeling. The apparatus of information entropy was used to assess the level of orderliness of the legal environment, while an authorial integral indicator of digital protection effectiveness was applied for the quantitative evaluation of digital protection tools. The information base of the study was formed using statistical data on raiding, tax pressure, and judicial protection of enterprises in Ukraine during 2021–2025.

Results. As a result of the study, a methodological toolkit for ensuring enterprise legal protection based on the principle of preventive legal compliance has been developed. A “procedural trap” causing the low effectiveness of judicial restoration of enterprise assets has been identified. A dual-contour protection algorithm combining financial-tax and property-title security contours has been proposed. The feasibility of using blockchain technologies, digital monitoring, and AI-based tools to minimize legal risks, protect assets, and ensure the financial stability of enterprises has been substantiated.

Discussion. Further research should focus on the integration of legal compliance instruments into enterprise ERP systems, the development of digital monitoring models for legal risks, and the formation of adaptive budgeting mechanisms for economic security systems.

Keywords: legal protection, financial security, economic security, raiding, compliance, blockchain, legal risk, asset protection.

References

1. Yedynyi zvit pro kryminalni pravoporushennia za sichen–hruden 2021–2024 rr. ta sichen–serpen 2025 r. Retrieved from <https://gp.gov.ua>.
2. Zvit pro reiderstvo ta tysk na biznes v Ukraini (2021–2025). Retrieved from <https://opendatabot.ua>.
3. Zvit pro robotu Kolehii z rozghliadu skarh u sferi derzhavnoi reiestratsii (Ofis protydii reiderstvu) za 2021–2025 rr. Retrieved from <https://minjust.gov.ua>.
4. Pokaznyky roboty systemy monitorynhu kryteriiv otsinky ryzykiv (SMKOR) ta dynamika podatkovykh perevirok za 2021–2025 rr. Retrieved from <https://tax.gov.ua>.
5. Baranovskiy, O.I. (2004). *Finansova bezpeka v Ukraini (metodolohiia otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia)* [Financial security in Ukraine (assessment methodology and support mechanisms)]. Kyiv: KNTEU.
6. Vasylytsiv, T.H. (2008). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: stratehiia ta mekhanizmy zmitsnennia* [Economic security of the enterprise: Strategy and strengthening mechanisms]. Lviv: Aral.
7. Vasylytsiv, T.H., Voloshyn, V.I., Boikevych, O.R., & Karkavchuk, V.V. (2012). *Finansova bezpeka pidpriemstva: pidkhody do otsinky ta mekhanizmy zabezpechennia* [Financial security of the enterprise: Approaches to assessment and support mechanisms]. Lviv: Liha-Pres.
8. Hrynenko, A.M. (2014). *Ekonomika znan ta transformatsiia sotsialno-trudovykh vidnosyn* [Knowledge economy and transformation of social and labor relations]. *Sotsialno-trudovi vidnosyny: teoriia ta praktyka* [Social and Labor Relations: Theory and Practice], 1, 7–13. [in Ukr.].
9. Zakharov, O.I. (2018). *Pravove zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Legal support for enterprise economic security]. *Vcheni zapysky Universytetu «KROK»* [Scientific Notes of KROK University], 4 (52), 45–53. [in Ukr.].
10. Kendiukhov, O.V. (2018). *Ekonomiko-pravovi aspekty zakhystu intelektualnogo kapitalu pidpriemstva* [Economic and legal aspects of protecting enterprise intellectual capital]. *Ekonomika ta pravo* [Economics and Law], 2, 45–52. [in Ukr.].
11. Kyrychenko, O.A. (2015). *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu subiektiv hospodariuvannia* [Management of economic security of business entities]. Kyiv: Krok.
12. Kozachenko, H.V. (2013). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: sutnist ta mekhanizm zabezpechennia* [Economic security of the enterprise: Essence and support mechanism]. *Ekonomika ta upravlinnia* [Economics and Management], 2, 12–18. [in Ukr.].

13. Kostusiak, O.M. (2017). Pravovi aspekty zakhystu vlasnosti vid reiderstva v Ukraini [Legal aspects of property protection against raiding in Ukraine]. *Yurydychnyi chasopys* [Legal Journal], 4, 112–119. [in Ukr.].
14. Lipkan, V.A. (2003). *Bezpekoznavstvo* [Security studies]. Kyiv: Vyd-vo Yevrop. un-tu.
15. Marchenko, O.M. (2019). Pravovi osnovy finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia v Ukraini [Legal foundations of financial security of business entities in Ukraine]. *Pravovyi chasopys* [Legal Journal], 3, 112–118. [in Ukr.].
16. Melnyk, P.V. (2012). Finansova bezpeka Ukrainy: stan ta perspektyvy zabezpechennia [Financial security of Ukraine: State and prospects of support]. *Zbirnyk naukovykh prats Natsionalnoi akademii DPS Ukrainy* [Collection of Scientific Papers of the National Academy of the State Tax Service of Ukraine], 1, 15–22. [in Ukr.].
17. Muntiian, V.I. (1999). *Ekonomichna bezpeka Ukrainy* [Economic security of Ukraine]. Kyiv: KVITs.
18. Pietkov, V. P. (2015). Pravove zabezpechennia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Legal support for economic security of Ukraine]. *Pravo i bezpeka* [Law and Security], 2, 34–40. [in Ukr.].
19. Pohorelov, Yu.S. (2010). *Ekonomichna bezpeka pidpriemstva: teoretyko-metodolohichni osnovy* [Economic security of the enterprise: Theoretical and methodological foundations]. Luhansk: Vyd-vo SNU im. V. Dalia.
20. Reverchuk, N.Y. (2004). *Upravlinnia ekonomichnoiu bezpekoiu pidpriemstva* [Management of enterprise economic security]. Lviv: LBI NBU.
21. Siedelikova, L.V. (2021). Yurydychni aspekty finansovoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia [Legal aspects of financial security of business entities]. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo* [Law and Innovative Society], 1 (16), 88–93. [in Ukr.].
22. Sytnyk, H.P. (2004). *Derzhavne upravlinnia u sferi natsionalnoi bezpeky (teoretyko-metodolohichni zasady)* [Public administration in the field of national security (theoretical and methodological foundations)]. Kyiv: NADU.
23. Franchuk, V.I. (2016). *Orhanizatsiia systemy ekonomichnoi bezpeky pidpriemstva* [Organization of the enterprise economic security system]. Lviv: Lvivskiy derzhavnyi universytet vnutrishnikh sprav.

Received: 02.28.2026 / Review 04.15.2026 / Accepted 04.30.2026

